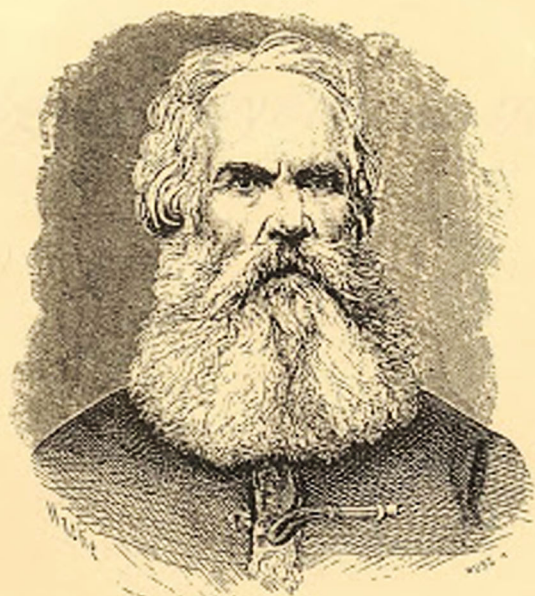

TÁNCSICS MIHÁLY

Legrégibb nyelv a magyar

Egykori fotográfus által.

TÁNCSICS MIHÁLY.

1799—1884.

BUDAPEST.

1875.

Nyomatott Kocsis Sándornál, országút 39. sz.

Helyzetem javult, nem voltam annyira zaklatva. Nyomdász hitelezőimnek is fizethettem valamit, élelemre is került. Itt először hálásan kell Kocsi Sándorról megemlékeznem, ki a „Hunnia függetlensége“-t nyomta ki, de soha nem zaklatott, és még most is nagy részben adósa vagyok; az igazságnak tartozom vele megvallani, hogy mindazon nyomdászok közt, kikkel munkaviszonyban valék, ő az egyedüli, ki irányomban hazafiasságának adta bizonyítványát.

Ettől fogva munkálkodásom kiválóan egy célra lett irányozva; javítottam, faragtam, hol szükségesnek látszott, a már előbb készült dolgozataimon is; de az csak mellékes foglalkozás volt, hanem egy, minden művem fölött kiugraslott, a magyar nyelv eredete ez. Mikor ebbe néha-néha mélyebbre merültem, minden más dolgozatom ehhez képest, vagy e mellett gyermekesnek, kicsiszerűnek tűnt fel; ez volt legutóbbi időben rám nézve a nap, a körül forogtak eszméim kerekkei; ez volt önalkotta eszmevilágom. Nem állíthatom, hogy e munkám nincs a többivel összefüggésben; nem mondhatom, hogy ez csak történetesen, véletlenül született meg agyamban, hanem munkaközben egyik gondolat szülte a másikat, a másik a harmadikat és így tovább, míg végre az egymásból eredt gondolatok egész lánczolatná váltak; és utóbb e lánczolat egy önmagában különálló egészzé képződött; és ezt neveztem el „Nyelveredet“-nek; más szóval kifejezve: hogyan keletkezett a nyelv? Nem tekintém előbb azt, melyik, miféle nyelv, hanem pusztán csak azt, miként kellett a legősibb időbeli embereknek a természetben megfigyelt hangokból nyelvet, beszédet alkotniok és midőn további megfigyelés folytán azt vettem észre, hogy hiszen a természet hangjaiból támadt szók a mi magyar nyelvünkben vannak meg leginkább, ennek következtében vizsgálódásom, észlelésem eredményét: A magyar nyelv eredetének, neveztem el de ebből önként következett, hogy tehát: „legrégibb nyelv a magyar.“

Jelen munkámnak következő szakaszát ez fogja tartalmazni:

D 91.782

Fölteszem az olvasókról, miszerint nem azt várják itt tőlem, hogy fejtegessem, miként eredt, vagy keletkezett a magyar nyelv, s hogy itt mutassam ki, bizonyítsam be, mért legrégibb a magyar nyelv; hiszem, hogy mindenki átlátja, miszerint azt bebizonyítani akarni nem tartozhatik ide; itt csak arról lehet szó, miként kezdém rejtőzkedésem alatt s miként folytattam a börtönben már vakon, tapogatva e munkát, melyben meg van mutatva a magyar nyelv eredete, s s megegyezhetetlenül be van bizonyítva legrégibbsége.

Rejtőzkedésem alatt 1849-től 1857-ig egyéb könyveimmel együtt, illetőleg egymásután készült a: „Hit papok, pápák“ című könyvem is, melyben, az első kötetnek mindjárt elején (33—39 lapok) arról van szó, milyen vallás lehetett és volt, s jelesen arról is, milyen vallásuk volt azon legrégibb időben szittya őseinknek? Arról is van ott említés, vajjon minő szók teszik a vallásnak alapját, mert előbb csak szókat használhattak a dolgok, tárgyak helyett. Ebből meg a további vizsgálódás folytán kérdéseknek kellett keletkezniök: honnét vették, kitől kölcsönöztek a szókat, melyeket hit dolgában használtak? El kellett oda jutnom: ha azok voltak a legősibb népek, nem lehetek náluk még ősibbek, a vallási szókat tehát nem kölcsönözheték mástól, hanem azok magok gondolkodása folytán keletkeztek; miként, az nem ide tartozik, hanem majd az illető munkában, melynek megteremtéséről itt szó van, nyerik megfajtásukat: itt csak azt kívánom röviden érinteni, hogy már akkor, a legősibb vallásban fordultak elő szók, mik engem azok keletkezése fölötti eszmélkedésre ébresztettek; ilyenek például, hogy csak némelyeket említek: ap, apa, pap-a; ő-s, ő sz, ősztön, esten, isten; izdan; lel-eg, lehel; hal-ál hal-el, bálvány-ba, álvan-be, -áll-van; ur, angyal, any(a) el; magos, mágos sat.

Tehát a rejtőzkedés alatti időből vette kezdetét a nyelv eredete fölötti vizsgálódásom. Az ő-s vallás keretébe csak keres szót illeszthettem, mert nem tartoztak oda, hanem külön jegyezgettem, fejtegettem, hogy majd egy más munkám magvaul szolgáljon, ugyanis az eszme, miszerint „Legrégibb nyelv a magyar,“ agyamban ekkor már megszületett, de jegyzeteim elvesztek, azonban mik emlékezetem táblájára voltak vésvé, el nem veszthettek, és oda vésegettem föl utóbb is minden oly szót, melyet úton, utófélen egészen váratlanul fejtettem meg.

Mikor másodszori bebörtönöztetésem idején meg-

vakultam, s minden foglalkozás megszűnt, csak a gondolkodás maradt meg számomra: ekkor állott be voltaképen azon időszak, mely a nyelv eredetének fejtegetésére legkedvezőbb vala. Én e két csapást egyszerre reám bocsátva eleinte valóban súlyos csapásnak vettem, de hogyan is ne vettem volna, mert hiszen ha azt mondom vala, hogy: hála Istennek, most a börtönben vagyok, a ki ezt hallja vala, a dolog természete szerint azt kellett volna mondania: szegény Tancsics megőrült. És mondhatom, midőn a szem lassanként a szolgálatot végkép megtagadta, igen szerencsétlennek éreztem magam, de mikor fogoly társam titkon megcsinálta azt az egyszerű csekély kis eszközt, melynek segítségével följegyezhetem egymásután a szokat, melyeket megfejteneim sikerült: támadt bennem a hit, hogy ez Istennek reám nézve különös vérgetszerű intézkedése; és e hit bennem napról-napra erősödött, a mint fejtegetésemben előbbre haladtam.

Megfordult ugyan agyamban a gondolat, hogy az nem lehet, mert Isten véghetetlen bölcseségében a teremtésre és fentartásra kiadta örök törvényeit, melyeken senki kedvéért változtatást nem tesz, tehát az én kedvemért sem, mert látjuk, hogy az egész nagy természet az ő általa kiszabott törvények szerint folytatja működését; de másrésről az a gondolat is támadt bennem: ha Isten képes volt a nagy világot semmiből megteremteni, nem volna-e képes csekélyebb dologra is, arra tudnillik, hogy az én sorsom fölött kiválóan intézkedjék? Röviden szólva bennem az erős hit mind mélyebb gyökeret vert, hogy Isten gondomat viseli.

A börtönben írt munkám: „Legrégibb nyelv a magyar“ már nyalábra növekedett, mikor szabadságomat visszanyertem. De képzelhető, hogy ily iráson, mi csak tapogatva, egy lénia segítségével készült, nagy munkába került eligazodni, annál inkább, mert néhol és néha a hév elragadt, oly annyira, hogy valóban nagy mesterség volt azon eligazodni. Mikor egynek és másnak mutattam, nem tudták mi az, sanskrit írás, vagy mi a csoda; csak az én kedves Eszter leányom tudott rajta elmenni, ki észjárásomat már ismerte, és ezen krikosz-kraksz elolvasásában nagy jártassága, gyakorlottsága volt.

Nem akarhattam őt ezzel még továbbá is kihozni, mert mélyen kellett sajnálkoznom, hogy ebben magát eddig is kényszerűségből, még gyöngye lettére erőltette. Szomor Károlyt fogadtam fel tehát, hogy a keres munkát leányom helyett teljesítse. tudnillik a mit én írónnal hibásan végeztem. írja le tisztán, kellőképen. Először nem igen boldogulhatott, a hol fenakadt, majd én, majd leányom utbaigazítottuk. Midőn

már azt hitte magáról, hogy rajta el tud igazodni, magával vitte, hogy otthon írja, de nem volt benne köszönet, mert a mit el nem bírt olvasni, azt maga fejéből, saját belátása szerint gondolta jól kipótolhatni, de az hiba volt, mert minden hangnak, szótagnak az én eszem szerint kellett megfejtetnie, tehát igen sok helyet újra kellett szövegeznem.

É kétszeres munka engem arra bírt, hogy sokkal jobb, tanácsosabb lesz, ha magam nekiledekítálok.

A szók keletkezésének fejtegetése befűrendben folyt.

Mikor az J betűhöz értünk, az elkészült részt Trefort miniszternek bemutattam, s arra kértem őt, tűzön ki határidőt, mikor azt elolvashatni hiszi, hogy én is jelen lévén, a netalán szükséges részletekre feltehessek s a fővilágosítást megadhaszam.

Éz kívánságom szerint megtörtént. Mintegy harmadfélóraig tartott az elolvasás. Sokszor esővált a fölötte fejét; sokszor felkiáltott, midőn egyik és másik szónak keletkezése rendkívül meglepte: ez nagyszerű! Végre, mikor tőle eljöttem, azt mondá: mégis jó lenne ezt egy szaktudósnak, például Toldy Ferencznek megmutatni.

Itt bennem az a gondolat támadt, mikore pont-hoz értem: vajon szükséges lesz-e itt oly dolgokat elmondanom, miket a nagy munka „Legrégibb nyelv a magyar“ előszavában elmondottam, még pedig, bőven, terjedelmesen mondtam el; és e kérdés fölötti okoskodásomnak az lett eredménye, hogy igen is, azokat főbb vonásokban itt is elő kell adnom.

Igaz ugyan, hogy egyik munkámról sem mondtam el, mit irtam annak előszavául, tehát itt is elmaradhatna arról említést tennem, de fontos okaim vannak, melyek arra bírtak, hogy ne hallgassam el itt se.

Minden egyéb munkáim valószínűleg, habár sokára is, sajtó útján megjelennek, de azt remélni sem igen bírom, hogy a „Legrégibb nyelv a magyar,“ ki lesz az én életemben nyomtatva, pedig ez az egy az, mit büszkeségemül mutathatok fel; hazudnom kellene ha azt mondanám, hogy egyéb munkáimnak nincs belbecse, reális értéke, mert ha lehet ember keblében oly valami jó, szellemilag jó, mit becsülnünk kell, nemcsak addig érdemel az megbecsültetést, míg az embernek keblében, vagy agyában rejlik, hanem akkor még inkább, midőn azt az ember magából, akár élőszóval, akár írásban az ország javára kiárasztotta: nekem pedig mindenkor, minden munkámban az volt törekvésem, hogy: legyen hazánk önálló, független; fejlődjék a nagy néptömeg értelme magas fokra; orvadjanak a különnyelvű néptörödékek egy tömör, egységes magyar nemzetté, verjen mély gyökeret az er-

kölcsösség, erény; de mégis azt merem állítani, hogy egyedül a „Legrégibb nyelv a magyar” magaslik ki a többi közül. Ez oly szellemi kincs, milyennel a föld kerek ség én egy ország sem dicsekedhetik.

Ha e munkát én ilyennek tartom, önként következik, hogy ennek megteremtése, kell hogy kitűnő helyet foglaljon el életpályámban; kell, hogy föl legyen említve, minő fokozatokon ment keresztül, míg elkészülhetett.

A közoktatási miniszter Trefort tanácsa szerint elvittem Toldy Ferenczhez s eléje adám hogy a miniszter utasítása következtében mutatom be neki. Toldy kezébe veszi; nézi címét, hosszasan nézi, a nélkül, hogy csak egy szót is szólna; elbámultam, mi lehet annak oka, hogy oly soká némán nézi az íráscímét; csak egy levelet sem fordít benne, a könyvbe bele nem tekint; végre az oracium megszólal, és ez igéket hallatja: „Nemhogy legrégibb volna a magyar nyelv, hanem a legifjabb”. Ezzel visszaadta munkámat; kérdém tőle: mit gondol Toldy ur, magyar szó-e ez: „Bálvány” s ha magyar, miként keletkezhetett? Azt felelő: a bálvány szláv szó.

Én sohasem voltam közelebbi érintkezésben Toldyval, valamint mással sem az irodalmi férfiak közül, szorosabb viszonyban nem álltam senkivel; nem barátsági, hanem csak ismeretségi kapocs vala köztünk.

Mindjárt az első szónál, a megszólításnál a királyi tanácsos tudós sértve érezte magát, hogy nem czimeztem nagyságos urnak. Ezzel a tudós részéről munkám sorsa el volt döntve, mert ugyan tartalmazhat-e valami értékest oly irat, melynek szerzője még azt sem tudja, hogy én királyi tanácsos, tehát nagyságos ur vagyok? Így gondolgozhatott.

Minő jelentést teherelt Toldy munkámról a miniszternek, azon munkámról, melyből ő egy betűt sem olvasott a czimen kívül, nem tudom.

Rövid idő múlva ezután hirlapok útján kihirdetém, hogy a megye nagy termében e munkámból felolvasást tartok; illetőleg Szomor Károly olvasott, mert én akkor még nem láttam olvasni. Kevesebben jelentek meg a felolvasásra, mint vártam és óhajtottam. Az ifjuság megéljenezett, a hirlapok tudósítói kigúnyoltak, nevetségessé tettek.

Nemsokára Trefort arra szólított fel hivatalosan, hogy e munkarészt terjeszszem az akadémia elé. Megtörtént. Az akadémia nyelvtudományi osztálya kiadta Szarvas Gábor tagnak, hogy az mondjon róla véleményt s tegyen jelentést, minthogy azt kívántam, hogy az akademikusok olvassák fel. Gyula Pál titkár értesített az eredményről, mellékelvén a kézírathoz Szarvas Gábornak a gyűléshez benyújtott jelentését, és az szórul szóra a következő:

"Tancsics Mihály: Légrégibb nyelv a magyar czimü művéről.

A nyelvbüváltól szükségkép meg kell követelnünk, hogy a nyelvtudomány terén véghezvitt eddigi kutatások eredményét ismerje, tudja; meg kell követelnünk ezenkívül különösen, hogy vizsgálódásaiban kalauzai a nyelvbeli jelenségek legyenek, állításai te nyeken alapuljanak, minden egyes tételét nyelvtörténeti adatok támogassák. Ha a bírálatra bocsátott munkát vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy az teljes hijával az elsorolt köllékeknek. A mű szerzője ugyan is merőben tájékozatlan a nyelvtudományban; ezenkívül tudomány helyett semmire sem támaszkodó véleményyt, gondos buvárkodás helyett könnyen termett, előszeretettből fakadó, készen hozott nézeteket, tények helyett pusztá költeményyt találunk művében; a bizonyítékok helyét pedig kezdettől végig mindenütt üres, szembeszökőleg tarthatatlan állítások foglalják el.

Ez ítélet igazolására elégnek tartjuk, ha a kérdésben forgó műnek csak néhány tételét mondjuk el kivonatosan.

Az ős időben, ugymond, majd minden hangnak, főkép ama mássallhangzóknak nevezett, betűknek önmagában meg volt az értelme, tárgyat vagy cselekvést jelentve s majdnem mindegyike mondat, vagy kép volt (16 l.) E betűk pedig a mi betűink, azaz magyar betűk voltak; a latin csak kölesönképen birta tőlünk (15 l.) A hang és jegye közt lényeges összefüggés van; az O hang kiejtésékor pl. ajkunk kerekded alakot vesz föl; jegyének is tehát kerekdednek kellett lennie, valamint a tárgyaknak is, melyeket vele jelölünk (6) vagy például midőn a G betűt ki-mondjuk, szánk belsejében oly üreget képezünk, mint-ha azt valamivel beakarnók tölteni, azért e betű nem üres karikát jelent, hanem olyat, mi belülről tele van, pl. gomb, golyó (8).

S így megy ez végig minden betűről.

Lássunk most, ne több, csak egy szót. Ez is elég lesz.

A nya. E szó, ugymond, kezdetben csak a és n betűből állott; a jelentette az embert, n pedig a nő-esztést; utóbb az a és n összeragadt, s lett belőle an, majd an-a; midőn pedig a nő magzatát szeretve csókolta nyalta, nyájasan édelgette, a n átváltozott, a lágy ny-re olvadt, s lett belőle any, majd any-a (24).

Ha ez idézethez azon megjegyzést toldjuk, hogy a többi szó-rovat nemcsak hogy nem enged semmit a felhozottaknak, hanem nagy részük még felül is múlja; ha felemlitünk olyféle állításokat, mint a "german" a b e n d m a h l magyar szó; ugyanis ab-étel, end-

und-a d, mal-málik" (20), vagy „a ki azt hiszi, hogy a betű Guttenberg találmányával kezdődik, nagyon csalódik" (39); elég tájékoztatást szolgáltatnak e munka becséről, értékéről.

Eunélfogva Tancsics Mihály „Legrégibb nyelv a magyar" című művét felolvasásra egyáltalában nem ajánlhatom.

Budapest 1873. június 15-dikén. Szarvas Gábor."

A nyelv eredetének keletkezésére még nincsenek írott vagy épített tények, a mikre hivatkozhatam volna, csak ezután lesznek; e mezőn nem munkálkodott soha senki, még eddig csupán az ész szolgál segédül, mit markolható, vagy látható tényül kell vennünk.

Azon közben, míg Szomor Károlynak diktálva, haladtam előre munkámmal, a gondviselés kezembe játszotta azon szemüveget, melyről főlebb már említést tettem: attól fogva magam szemével néztem, és láttam, mi történt, így azt is lehetett és kellett is látnom, hogy történt, tudnillik rosszul.

Midőn a kész munkát átnéztem (tudnillik nem az egészet értem, mert attól még távol voltam, hanem a mennyire haladtunk), lehetetlen vala azzal megelégednem, tehát egy ideig javítottam rajta, a hol kellett pótoltam, toldozgattam, de a sok javítás, toldozás a kéziratot botrányosan kihozta formájából; néhol hely szűke miatt annyira össze kellett kuszálnom, hogy csak nagy bajjal, vagy épen nem lehetett rajta eligazodni. Néhányszor gondoltam, hogy jobb lenne talán újból előről kezdve letisztáztanom, de sajnáltam az elvesztegetett időt, tehát folytattam a foltozást. És midőn így többször áttekinténém, s új megfejtések merültek fel, melyeket a már kész s tömöttén írt szövegbe illesztenem lehetetlen, toldaléklapokon kellett a maguk helyére soroznom azokat. Ha azt birtam volna hinni, hogy majd sajtó útján nem sokára megjelenik, ez esetben minden kuszáltsága mellett úgy hagytam volna. A mit idő és munka-kimélésből előbb kellett volna tennem, de nem tettem: utóbb mégis ráfanyalodtam.

Előlről kezdtem az egészet kijavítani, letisztázni, mert gondolám, egy hamar ki nem nyomatik; egyik és másik tudós embernek bemutatom, meglehet, hogy a körülmények javasolják, miszerint valamely gazdag áldozni kész hazafi kívánja megtekinteni, úgy toldozva, foltozva be nem mutathatom; valakivel leiratíró több oknál fogva nem volt tanácsos, mert talán hibásan, rosszul írhatta volna le, ez esetben megint csak új fáradságomba kerül vala az utolsó szóig elolvasnom, mert csak így győződhettem volna meg arról, nincs e benne hiba? És ha talán hibákat talállok benne, a kiigazítások alkalmával ismét csak tol-

dozott munkát csendett. Lakásomon végeztetni a leírást, sok alkalmatlansággal járt volna mert nem volt külön szobám, de megkülönböztetve ez egy egész évig is eltarthatott volna; ha általánosan megalkudva, a leíró sietett volna vele, hogy fáradságának jutalmát minél előbb fölvehesse, ez esetben a sietség miatt történtek volna hibák; végre nem is volt erre való pénzem: ezen okoknál fogva kénytelen valék a munkát magam végezni.

Alább az olvasóknak is lesz arról fogalmuk, mily nyáláb irat volt ez. Oly helyzetben, milyenben én valék, tekintve különösen azt, hogy szemeimet megerőltetni nem volt tanácsos, s gyertya vagy lámpavilágnál este nem is dolgozhattam, fontolóra véve még azt is, hogy a kéziratmásolás a szemet sokkal inkább megerőlteti, mint mikor fogalmazva csak a főből dolgozunk: minden más visszajedt volna a munkától; de bennem a hazafini buzgalom magas fokán állt, s a nagy eszme lelkesített; ugyanis rendületlen volt azon hitem, hogy a miket a munkámban állítok, meg nem csáfolják soha; azon tudat, hogy magyar nemzetem dicsőségét eszközölöm, erőt kölcsönzött.

A boldogító nap följövetelével íróasztalomnál talált s mikor lehanyatlott, utolsó sugarait is ott lövelte rám. Így tartott ez hónapokon át. Jó feleségem sohasem háborgatott, hogy menjünk már egyszer sétálni is. Az isteni gondviselés benne bőven pótolta, mit más oldalról tőlem megtagadott.

Mikor bevégeztem, azt gondolám, most megnyugszom, majd az idő meg mutatja, mi történjék vele, azonban elő-elővettem, s mindig találom rajta igazítani valót, néha pedig egészen új szók is ötlöttek eszembe, mikről előbb nem gondolkodtam. De nagy örömben, hogy én most már látok, nincs más segítségemre szükségem, fölhevültem, a buzgóság elragadt annyira, hogy észre sem vettem, minő hibákat követtem el sietségemben.

E közben lehetetlen volt figyelmen kívül hagynom, mi az irodalom széles mezején a nyelvnek eredetéről csak távolról is vonatkozott. Így került kezemhez egy német munka a többiek közt, mely szól a nyelv eredetéről, természetesen, hogy azt el kellett olvasnom, melynek czíme ez: „Der Ursprung der Sprache“ Geiger L. Stuttgart, 1869. Én elolvastam, de nem találtam egyetlen egy szót sem benne, melyről szerzője mondaná: ez így keletkezett, vagy azt ekképen alkották meg. E szerző példátlan vakmerőséget, bünyös ámitást követett el, midőn egyetlen egy szónak megfejtését, magyarázatát nem adja, hogy tudnillik annak így, vagy úgy kellett szükségképen a semmiből életre kelnie.

Elmélkedve a fölött, mily lelkismeretlenül vezetik félre némely írók olvasóikat: kötelességemül érzém munkámat újra komolyan átforgatni, hogy ne mondhassa majd valaki rólam is egykor, hogy ámitottam.

Munkámat, vagy csak egyik és más fejezetét újra olvasva, meg kellett arról győződnöm, hogy mindig találhatik benne javítani, igazítani való: de épen ezen gyakori átnézés szülte bennem azon erős meggyőződést is, hogy állításaim megegyezhetetlenek.

Ha előbb némi küzdelmembe került elhatároznom, hogy magam irjam-e le újra, vagy más valakivel irassam-e le, csak akkor látjuk, midőn a munka meg van írva, hogy nem is kellett volna fölötte tétovázni, hanem erős akarattal hozzáfogni, mert inkább csak a kezdet nehéz. E meggyőződést nyertem előbbi letisztázásom alatt; és most újra el kellett magamat arra határoznom, hogy a fáradságos munkát újra megteszem, azaz másodszor is letisztáztam; ekkor már nem került anynyitünődésbe, hogy hozzá fogjak-e vagy ne? A gondolat, határozás és munka kezdete egy volt.

Mikor a munka, illetőleg a másodszori tisztázás javában folyt, a „Hon“ tárczájában olvasok Müller Miksa nyelvészeti felolvasásáról, hol egyebek közt e sorok is előfordulnak, mik engem rendkívül érdekeltek, anynyira, hogy ha állításaim megingathatlan alapon nem állanak, azonnal félbe kellett volna munkámat hagynom, mert mikor egy oly európaszerte híres ember, s még a mellett tanár, közbeszól, s azt mondja még csak sejteni sem lehet, miként alkották a nyelvet, el kellett volna némulnom, de a tudós frázisainak kösziklaként álló elveimről vissza kellett pattanniuk.

„A szavakat, miket használunk — mond Müller — hogy gondolkodhassunk, nem magunk alkottuk, azok rendelkezésünkre állnak. A nyelvalkotás a történelem egy oly korszakának műve, a meddig a hagyomány nem ér, s a melyről még ma is, az általunk elért haladás dacára sem lehet még csak megközelítő fogalmunk sem, s ama korszaknak mégis léteznie kellett.“

Ha előbb ezeket nem olvastam volna is; s ha szándékom nem volt volna is a nagy közönségnek némi kimutatást nyújtani a felől, mit dolgozom, pedig ezt tenni szándékoztam, a dolog természete szerint szándékomban kellett lenni az olvasókat értesítem, hogy legalább némi fogalmuk legyen munkálkodásomról: ez, ösztönül szolgált arra, hogy már most felszólaljak.

Írtam tehát, mely íratomnak czíme: „Nyílt levél Müller Miksa (oxfordi) tanárhoz. „Legrégibb nyelv a magyar“ című munkám bevezetéseül; e mottót illesztve hozzá: Ha érveim nem alaposak, czáfoltjátok meg! Budapest, 1874. Nyomatott Kocsi Sándornál.“

Ez iratom egyrészről válaszul tekintheteti Mál-
lernek azon állítására, hogy a nyelv alkotásáról (ke-
letkezéséről) fogalmunk sem lehet; másrészről pedig
tükörül kellett szolgálnia, melyből az olvasók egy
része (mert csak kevés példányban nyomtatott) lát-
hatja, milyen lehet e munkám tartalma.

Ennek rendeltetése, hogy majd a „Legrégibb
nyelv“-vel együtt kapcsolatban megjelenjék: de addig
is jónak látom belőle némely helyet mutatványul fel-
hozni, hogy az olvasók fölötte, csak némi részben is
ítélhessenek. A nyílt levelet e szavakkal kezdem:
„Uram, tanár ur! A népek nyelvtudósainak eddig
fogalmuk sem volt arról, miként keletkezett a beszéd:
im fátyalt nyujtok, mely a nyelvek eredetének kor-
szakát megvilágítsa.“

„Én ugyan erősen meg vagyok arról győződve,
hogy munkálkodásomhoz segédeszközöket, kútforráso-
kat hasztalanul keresek, minthogy előttem a nyelv
eredetét soha senki nem fejtegette: mégis mohón ra-
gadok meg minden oly nyomtatványt, melyről gon-
dolhatom, hogy talán mégis tartalmazhat olyasmit, a
minek hasznát vehetném: úgy történt velem ömnek
egy munkáját illetőleg is.

„Midőn a nyelv eredetéről szóló munkámmal fog-
lalkoznám; midőn azt fejtegetném, mit emberész még
nem fejtegetett soha; váratlanul jutott kezemhez
ömnek egy munkája, azt mohón ragadtam meg s olvas-
tam el, de könyve semmi olyat nem tartalmaz, mit
munkám értékesbitésére fordíthatnék: e szerint még
mindinkább meg kell arról győződnöm, hogy akármí-
féle nyomtatvány rám nézve, t. i. munkámat illetőleg
használhatlan lom, s olybá tarthatom, mintha nem
is léteznék.

„Ha ön, tanár úr, mindazt komolyan fontolóra
veszi, mit röviden előadtam, lehetetlen nem bámulnia
azon életerőt, mi a magyarban van, hogy ily viszonyok
közt is fennmaradt, de nemcsak fennmaradt, hanem a
fejlődésnek mind magasabb és magasabb fokaira emel-
kedik.

„A magyar politikailag most jelentéktelen, de a
helyett oly valaminek van birtokában, mi biztosítékul
szolgál neki arra, hogy a jövő történelem lapjai dicső-
ségét fogják hirdetni az idő végeiglen, és ez felséges
nyelve.

„Nem mehettem az emberem bölcsőjét fölkeresni,
hogy ott (valahol) a nyelv eredetének forrását felta-
lálhassam, hanem a gondolkodás rávezetett, mintegy
ujjal mutatva, hogy magában a nyelvben van kelet-
kezésének forrása, megfejtésének módja, vagyis, hogy
maga az ész a forrás.“

E „Nyílt levélből“ az egyetemi ifjuság olvasó-
termében felolvasást tartottam, s ott lelkesedve fogadták.

A hírlapok szerkesztőségeibe egy-egy példányt magam vittem: és azok arra sem tarták érdemesnek, hogy lapjaikban felemlítsék, oly ellenséges érzülettel viseltettek irántam.

De ez még nem volt minden; tovább mentem, hogy a tudósokat, hírlapírókat nagy munkámnak legálább tartalmával megismertessem.

Nem igen találhatók oly kézirat, melyet éppen oly könnyen lehetne elolvasni, mint a tiszta nyomtatványt, hát ha a kézirat még nem is igen ajánlatos; s ha még azonfölül egész nyalábra terjedő? Így nem remélhetém, hogy „Legrégibb nyelv a magyar” című kéziratom rengetegén keresztül hatoljanak az illetők, kikkel azt megismertetni óhajtanom kellett, tehát pusztán tartalmát, paragrafusonként kinyomattam, hogy így könnyebben áttekinthessék. Így némely uri embernek magát az egész kéziratot is bemutattam, hogy fogalmuk legyen arról, mit vittem végbe. Nevezetesen:

Bemutattam Trefort Ágoston közoktatási miniszternek, hogy hatáskörében ténne lépéseket vagy kinyomathatására, vagy megvásárlására; de ez sikertelen volt.

Bemutattam Ipolyi Arnold beszterczei püspöknek, ki néhány levelet forgatott benne, s úgy nyilatkozott, hogy nem lehetnek állításaim ledönthetlen igazságok, mert hát azok támogatására nem hozok fel érveket, mikből kitűnnék, hogy mások is vélekednek úgy, miként én.

Bemutattam Schlauch Lőrincz szatmári püspöknek, ki úgy nyilatkozott, hogy egyes püspök nem kezdeményezhet ily nagyobb dolgot, hanem azt tanácsolta, hogy forduljak a primáshoz, mert ő a püspökök főnöke, csak ő lehet ennek illetékes kezdeményezője. Ha ez ügyet a hercegprimás elé terjesztém, ő majd adandó alkalommal, mikor a püspökök együtt lesznek, okvetetlenül szóba hozza és pártolni fogja, és ha maga a primás önként fel nem hozná, ő a maga részéről intéz majd hozzá kérdést, minél fogva az tanácskozás tárgyává válhatik.

Nem személyesen, csak írásban adtam be a primásnak, de soha semmi választ nem nyertem tőle, lehetséges, hogy környezete nem is közbesította neki ez ügyemet.

Haynald kalocsai érsekhez fordultam, de titkára arról értesített, hogy neki vendégei vannak, most nem beszélhetni vele, de igéri, hogy ügyemet betérjeszti az érseknek, s arról majd tudósítani fog, mikorra tehetem meg ő excellenciájánál tiszteletemet. Nem tudósított.

Várady Gábor képviselőt hasonló czélból kerestem meg, hogy a baloldali körben adná elő óhajtasomat. Nem csak igérte, de teljesítette is kérése-

met, azonban eredménytelenül, mert P. Szathmáry Károly által visszakaptam ügyemet, anélkül, hogy a kör részéről valami jelentést tett volna.

Bemutattam munkámat Tisza Kálmánnak is, de ő nem érzett magában hajlandóságot érdekemben, illetőleg a munka kiadására nézve lépéseket tenni.

De még mielőtt az itt említett lépéseket tettem volna, jóval korábban, mikor e munkám befejezésétől távol valék, de már tisztában voltam aziránt, hogy midőn elkészülve a nemzetnek bemutatthatom, oly mértékben eszközölöm a magyar népnek dicsőségét, a mily mértékben soha semmiféle nyelven írott munka nem eszközölte soha valamely más nemzet dicsőségét, tehát hogy e munkát elkészíthessem, a képviselőházhoz kérvényt nyújtottam be, melynek folytán segílyt nyujtana; kérésemet tekintetbe nem vevé, még csak válasza sem méltatott. De azért nem csüggedve, éjjelnappal dolgoztam rajta, menynyire szemeim gyöngesége vagy romlottsága engedte. Egyetlen egy képviselő társam Helfy Ignác nyilatkozott erre vonatkozólag, mondván: hát nem elég teher súlyosodik-e a nemzet vállaira? És még te is terhelni akarod azt kívánva, hogy neked segílyt nyujtson? Én ugyan részemről a segílyt meg nem szavazom.

Ilyetén viszontagságokon kellett keresztül men-nem, melyek mindannyian elcsüggesztőleg hatottak reám; de lelkierőm ösztönzött, buzdított, mintegy sugta: az öntudat jutalmad lesz; ha most el nem ismerik munkád érdemét, de jövend majd egy kor, midőn a késő munkák poraidat áldani fogják.

Midőn unokáim kiadatásában sikeretlenül fáradoz-nám, a körülmények arra hívtak föl, hogy nemzeti létünk érdekében mondjam el, mit fölösnek tartok, tehát megírtam az itt következő czímű munkácskát, mi egyidejűleg a „Hon“ és „Reform“ augusztus hónap 19—24. számaiban jelent meg s 1873-ban összes munkáim közt a „Jóféle szellemi vetőmag“ kötetben foglaltatik: „A fővárosi választás, vagy Budapest jövője a paritás alapján.“

E munkácskám közlése alkalmával a Reform szerkesztője szükségesnek vélte azt a jegyzettel bocsátani közre:

„A magyar nemzetiség aggastyán előharczosá-nak Táncsics Mihálynak jelen cikksorozatát szívesen kiadjuk azon hazafias irány és több helyütt nyilatkozó egészséges felfogás miatt, mely jelen munkáját jellemzi. Hogy a szélső baloldali író politikai nézeteit nem osztjuk, azt talán fölösleges is megjegyeznünk, ha kötelességünk nem volna közönségünk előtt ha-sonló esetekben a felelősséget a nyitott olvasmány nézeteiért a lapról az íróra áthárítani. A cikksoro-zat, mely öt részre oszlik, irányának és tartalmának magyarsága miatt érdemel figyelmet. Szerk.“

Nincsenek vérmes reményeim arra nézve, hogy „Legrégibb nyelv a magyar” című munkám sajtó útján egy hamar megjelenhessék: szükségesnek látom tehát annak már mutatványul kinyomatott tartalmát Életpályámban közzé tenni, úgy szintén fel kell említenem, minő megjegyzést tett arra egyik és másik szerkesztőség, midőn a nekik nyújtott példányt lapjuk hasábjain fölemlíteni kegyelmeskedtek, a mi június 3-án 1875-ben történt.

A „Hon” szerkesztőségének e fölött való nyilatkozatából elég lesz csak néhány szót fölemlítenem, de a néhány szóban igen sok foglaltatik. A szerkesztőség megemlíti, hány lapra terjed a munka, s mily paragrafusokat foglal magában, és aztán ezt mondja róla: „Táncsicsnak e munkája a tévedések hosszú sorozatából áll.” Belőle ugyan csak egy sort sem olvasott, de azért állítani vakmerősködik, hogy az nem egyéb, mint a tévedések sorozata. Bocsássa meg neki Isten ez állításában elkövetett bűnét.

A Reform így említi fel: „Legrégibb nyelv a magyar. E cím alatt az öreg Táncsics Mihály könyvet írt, mely nem kevesebből, mint harmincz (nem, de harminczhárom) fejezet alatt 102. §-ból áll. Az emberi ész megáll, ha csak a fejezetek és §§-ok csodás furfangján s furfangos együgyűségein is végig megyen. Táncsics bátyámnak egyik alapos csalódása az, mintha a nyelvvel együtt s egyszerre keletkezett volna az írás tudománya is, sőt éppen a latin betűk írása Egy neme ez a szent örületnek, s mint egy kitűnő ész, de teljesen tudatlan elme rendszeres hóbortja, fölültébb érdekes olvasmány. S tekintve Táncsics sa nyarú helyzetét, nem az utolsó mulatság azok közül, melyekre érdemes egy-két frtot költeni.”

Itt következik maga a munkának nyomtatott tartalma:

„Legrégibb nyelv a magyar.” Irta Táncsics Mihály. Budapest 1875. Nyomatott Kocsi Sándornál, ország-
út 39. sz.

Előszó.

XII.

Bereztő fejezet.

A nyelvek egy törzsről ágaztak el.

Oldal.

1. §. A nyelvek egymással többé kevésbé való rokonágának természetes oka az, hogy egykor valamikor egy forrásból eredtek	1
2. §. Alapos-e Mózesnek véleménye a nyelv eredetéről?	9
3. §. A nyelvtudósok véleménye a népek nyelv-rokonsága fölött	13

4. §.	A különböző nyelvek rokonságának egy legelső anyatörzsből kellett származnia	23
5. §.	Az embernem egyetlen legelső törzse, megsokasodva mellék ágakat hajt; ezek feltűnése az írott történelemlapjain s mint már különnyelvű különböző nevű tényezők működése, szereplése	33
6. §.	A középpázsiai, vagyis anyatörzsnek megszakadása, más-más nevek alatti megoszlása, s hun, kun, chun, jász, magyar, pártos sat. néven való szereplése	44

Második fejezet.

A szitya elnevezéséről.

7. §.	Mit jelent görög nyelven a szitya szó?	53
8. §.	Ázsia közepén a szitya u. n. anyatörzsnek közösnevű nevezetesebb szakadékai a hunok, pártosok, magyarok ajkán maradt fenn az eredeti nyelv, melyet az első emberek megteremtettek	59

Harmadik fejezet.

A nyelvek hajdani egységének lehelőségéről.

9. §.	A betűk, hangjelek vegyülése, zürzavara és szabályok megállapítása	67
10. §.	Példákkal bizonyíthatni, hogy a különböző nyelvek egy legelső forrásból eredtek és ez a magyar	72

Negyedik fejezet.

A gyökök, betűk, törzsek, önálló szók.

11. §.	Ki, mikor, hol találta fel a betűket?	77
12. §.	Hajdan minden betű magában, önállóan nemcsak teljes értelmű gyökszóként használtatott, hanem törzsöt tett, s egész mondatot, egész eszmét fejezett ki	90
13. §.	Természetes oka annak, miért kezdődik a betűk sorozata abc-n?	93
14. §.	Miért, honnét van a magyar és latin betűknek az az alakja, melyet használunk, értvén a nagy betűket	94
15. §.	Miért van a betűknek az a neve, melylyel élünk?	97
16. §.	A betűknek osztályokra való elkülönítése	98

Ötödik fejezet.

Az A betűn kezdődő szók első csoportja.

17. §. A b annyi, mint étel, ennivaló, vagyis a nyelveredet megfejtésének, titkának egyik kulcsa 99
18. §. Oly szók fejtegetése, melyek az ab szóból részint összetétel, részint származtatás által keletkeztek, s megezőfolthatlanul bizonyítják, hogy az ab ennivalót jelent 106

Hatodik fejezet.

Az a névhelyettesen kezdődő szók folytatása.

19. §. Ács-tól kezdve az anya-szöig 119

Hetedik fejezet.

A és n gyökök egygyékeladásának nagyszerűsége.

20. §. An, any (eny), an-a, any-a 132

Nyolczadik fejezet.

A természet leghatalmasabb működésének neve.

21. §. Ar, er, or, ur szók egyszerű természetes keletkezése 141
22. §. Az ar gyök származékai s módosulásai 142
23. §. Aszony, asztal, asztag, atya 150
24. §. A névhelyettes, majd névmutató az keletkezése és különös sajátosságai, jelentései 154
25. §. Árja, Ária, avar, arab, Ararát (Ar. ár. ad.) 156

Kilenczedik fejezet.

A B betűn kezdődő szók keletkezése.

26. §. A B betű hangjának, nevének, alakjának keletkezéséről és miért foglalja el a betűk sorrendjében a második helyet? 158
27. §. B, bn, bl, vagyis: ba, ban, ból gyökök s azok jelentése: hová? hol? honnét? 160
28. §. Folytatása a b betűn kezdődő szóknak, s azok csodálatos módon való keletkezése 182
29. §. Még egy folytatás b kezdetű szók keletkezéséről, melyek például: bímbó, bor, büszke, Buda sat. 194

Tizedik fejezet.

A Cz és cs jeleken kezdődő szókról.

30. §. Miért van a c-nek e szokásban levő alakja, hangja és miért következik közvetlenül az a és ó után? 212
31. §. C-n kezdődő szók keletkezéséről 214

32. §.	Cs-n kezdődő szók s azok keletkezése .	226
33. §.	A cs-gyökön kezdődő szók már felülőbb bizonyítékai, hogy a magyar nyelvnek évezredek hosszú során át kellett fejlődnie, miszerint arra a magas fokra jutott, melyen akkor állott, mikor a cs (ch) kezdetű szókat megalkoták, melyek árnyalatai a gondolkodó embert bámulatra ragadják	241

Tizenegyedik fejezet.

A D betűn kezdődő szók keletkezése, fejtegetése.

34. §.	Mit ábrázol a d betű. minek jelképe? .	250
35. §.	D-n kezdődő szók keletkezése, fejtegetése	255

Tizenkettedik fejezet.

Az E betű hangja, alakja.

36. §.	Miért adák az ősapák az E betűnek jelen alakját, nevét?	268
37. §.	Az e betű magában egész szó, eszme ugyan, mint akármely más szó, de kiválságos jelleme, hogy a tárgyak közelségét fejezi ki	270
38. §.	E betűn kezdődő szók fejtegetése . .	273

Tizenharmadik fejezet.

A magyar nyelv felséges volta.

39. §.	A magyar nyelv nemcsak legrégibb, hanem egyszersmind a legfelségesebb is .	284
40. §.	Az e, eh (éhezik, eszik) el, él, em (ember) en (én), erl (ért), esz (ész) szók keletkezésének fejtegetése	288

Tizennegyedik fejezet.

Az F betűn kezdődő szók keletkezése.

41. §.	Az f betű hangja, illetőleg neve és alakja	302
42. §.	Példák f betűn kezdődő szókból . . .	302

Tizenötödik fejezet.

Oly szók, melyeknek g betű szolgál törzsül.

43. §.	A g betű alakjáról, hangjáról, azaz nevéről	320
44. §.	A g betűn kezdődő szók jellemzése, magyarázata	332

Tizenhatodik fejezet.

A h betű nem is hang, csak lehet.

45. §.	A h alakjáról és hangjáról	347
46. §.	H kezdetű szókból, például	349

47. §.	A hely (helység) hon, hun, haza, ház, nagy jelentésű szók keletkezéseinek megfejtése	365
--------	--	-----

Tizenhetedik fejezet.

Az I betűs szók keletkezésének megfejtése.

48. §.	Az <i>i</i> betű alakja, hangja, mely az isteni legnagyobb jelentésű eszmét fejezi ki	371
49. §.	Miként keletkezett az Isten szó	373
50. §.	Az isten szóval rokon „ösztön” szóról	374
51. §.	Példák az <i>i</i> vonalon alapuló szókból	376

Tizennyolczadik fejezet.

Oly szók fejlegtelése, mely j betűn kezdődnek.

52. §.	Miért alakíták az ősapák a <i>j</i> betűt így?	389
53. §.	<i>J</i> betűn kezdődő szókból példák	390
54. §.	Jeruzsálem, Jupiter s némely más idevágó más szók keletkezésének megfejtéséből mind több és nagyobb világosság derül a nyelvek keletkezésére	395

Tizenkilenczedik fejezet.

A K betűn kezdődő szók hosszu sorozata.

55. §.	A <i>k</i> tulajdonkép <i>K</i> alakjáról és hangjáról	401
56. §.	Oly szók magyarázata, melyek <i>k</i> -n kezdődnek	403

Huszdik fejezet.

A magyar nyelv ősrégiségének irott történelmi bizonyítékai.

57. §.	A hunmagyarok berontásai ellen épített chinai fal; mit kell ebből a hunmagyaroknak a fal-építése előtti régibb multjára nézve következtetnünk	424
58. §.	Chioami chinai császár Krisztus előtt 210 évben a már előbb épített kőfalat tornyokkal megerősített	424
59. §.	A pártos magyarok (parthi) nagy birodalmat alkotnak Krisztus előtt 250 évvel	425
60. §.	Az ázsiai magyarok Nagy Sándor ellen harcolnak Krisztus előtt 323 évben.	426
61. §.	Krisztuse. 400-ban Yensi chinai császár építeti a híres chinai falat a hunmagyarok berontásai ellen	427
62. §.	Krisztus előtt 557-ben II. Kyaxar-es(ko-ak szóra) pártos magyar fejedelem kezd uralkodni	428
63. §.	A pártosok birodalma a hatalom magas fokán áll. Krisz. előtt 620	429

64. §.	A magyarok Kr. e. 656. Perzsiát elfoglalják	429
65. §.	A magyarok az assyrusok jármát lerázták Kr. e. 714	431
66. §.	A magyarok a nagyhirű Ninus hatalma alá jutnak Kr. e. 1213	431
67. §.	A szityák birodalmát Ninus assyriai király szűkebb határok közé szorítja Kr. előtt 1232	432
68. §.	Sesostris Egyptom királya a szityákkal, azaz hun magyar törzsekkel szövetségre lép Kr. e. 1485	432
69. §.	Babilon táján a mezopotamiai pusztaságon angol buvárok téglákat ástak ki, melyeken magyar felírás van Kr. e. 1900	434
70. §.	Bál-bél-on: Babilon kezd épülni Kr. előtt 2174. Bál-ván, bálvány, megczáfíthatlan magyar szók	434
71. §.	A hun magyarok Deguine francia nyelvű kimutatása szerint a chinaiakkal Kr. e. 2207 hadakozási viszonyban voltak	435

Huszonegyedik fejezet.

Az L betűn kezdődő szók fejtegetése.

72. §.	Az l betű alakjáról és hangjáról	436
73. §.	L kezdetű szókból mutatópéldák	437

Huszonkettődik fejezet.

Az M betű csodálatos alkotásáról.

74. §.	Miért van az M-nek jelen csodás alakja és miért nincs tulajdonképp hangja vagy neve?	448
75. §.	Mutatópéldák	449

Huszonharmadik fejezet.

Az n betű rendkívüli jelentéséről.

76. §.	Miért ilyen az n, a milyen?	473
77. §.	Nagyságot, növekedést jelentő szók	474
78. §.	Nap, nep, nép, (ü-nap, ül-nap, ü-nep) szók keletkezése, jelentőségük nagyszerűsége	489

Huszonegyedik fejezet.

A nap fölkelésének és lenyugvásának rendkívüli befolyása a nyelvfejlődés természetszerűségének megzavarására.

79. §.	A napnak fölkelése és lenyugvása a mérészebb gondolkozású férfiakban azon
--------	---

eszmét kelthetné, sőt bizonyosan kelté
is, hogy megnézzék, hol kel fel és hol
nyugszik le a nap? 495

Huszonötödik fejezet.

Az o és később támadt ő betűről.

80. §. Mit ábrázol az *o* betű? 502
81. §. Példák az *o* betűn kezdődő szókbl 503

Huszonhatodik fejezet.

A p betűn kezdődő szokról.

82. §. A *p* betű alakjáról és nevérol 510
83. §. *P* betűn kezdődő szókbl példák 511
84. §. Panasz, bánat, is-pán (ez-bán), pap, ab,
ap nagyszerű bizonyítványai a magyar
nyelv legrégibb voltának 518

Huszonhetedik fejezet.

Az r kezdetű nevek keletkezéséről.

85. §. Az *r* betű alakjáról és hangjáról 524
86. §. *R* betűn kezdődő szókbl példák 526

Huszonnyolcadik fejezet.

*Az s betűn kezdődő szók, melyek a nyelv eredetére tisztá
világosságot derítenek.*

87. §. Az *s* (sz) betűnek alakját s nevét az ember
hozzájárulása nélkül maga az isteni erő
működése állapította meg 539
88. §. Oly szók, melyek *s*-n kezdődnek 540
89. §. *Sz* betűn kezdődő szókbl példák 558

Huszonkilencedik fejezet.

Az emberi munkásság kezdetének ábrája, képe a T.

90. §. Valjon miért ilyen a *T*?, a milyen? 573
91. §. Néhány példa *t* betűs szókbl 574

Harmínezadik fejezet.

*Az u betűről és a belőle képzők, ragok által származtató
szók majd hihetetlen nagy számáról.*

92. §. Mi bírhatta az ősapákat arra, hogy az
u betűt olyanná alkossák, a milyenül
az szokásban van? 587
93. §. Néhány példa az *u* betűn kezdődő szókbl 588
94. §. Az *ur* szónak származékai csodaszámot
tesznek, mi a magyar nyelv legrégibb-
ségének egyik csilhatlan bizonyítéka 592

Harminczegyedik fejezet.

A V betűn kezdődő szók fejtegetése, melyek a magyar nyelv legrégibbségére szintén hatalmasan bizonyítanak.

95. §. Legtermészetesebb oka a v betű alak-
jának 598
96. §. Példák v betűn kezdődő szókból 599

Harminezkötödik fejezet.

Oly szók, melyek erős meggyőződést szülnek arra nézve, hogy legrégibb nyelv a magyar.

97. §. Szem és szent 629
98. §. Szabó, (Sabaeismus), sanscrit (nyelv), szem (semitica) nyelv. Szent a vesta (zend a vesta), szenuár (sennior), merőpad, (Mesopotania), China 635
99. §. Miért nem szerepelnek a magyar-szityák és chinaiak az őstörténelem azon szakában, mikor a görögök és rómaiak? 645

Harminezharmadik fejezet.

Berkesztő érvelés és alaposoknak látható ellenvetések.

- 100 §. Állításaim támogatásul még szüksége-
sebbnek látszó indokok azok számára,
kiket az előadottak még nem győztek meg
arról, hogy legrégibb nyelv a magyar 655
101. §. Ia előadott érveim alaposak, melyekkel
azon állításaimat támogatom, hogy: a
legrégibb nyelv a magyar: akkor a
sémi, árjai s uraltáji nyelvcsaládokról
szóló tan hamis, mert az csupán pusztá
yélemény, a minek biztos alapja nincs 666
102. §. Sokan vannak a hivatalosak, de keve-
sen a választottak; sokan lesznek majd
olyanok, kik magukat tudósoknak s feljo-
gosítottaknak érzik teli torokkal kiabál-
hatni, hogy: minő képtelenség, minő
örültség állításom, a nélkül, hogy mun-
kámba csak bele is tekintettek volna;
de kevesen lesznek olyanok, kik alapo-
soknak látszó ellenvetéseket tehessenék;
olyan pedig senki sem fog találkozni,
ki e munkám tartalmának lényégét meg-
czáfollhatná 670